

Baba Basra Sources 78

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו. פירש רבינו חננאל ז"ל פירא רבא קשוואין ודלועין, ופירא זוטא שאר ירקות, ואחרים פירשו פירא זוטא כגון שחת, ולדברי הכל קשיא דהא אמרינן בריש פרקין דאכלה תלת פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא לרבי ישמעאל הכי נמי דהוי חזקה. איכא למימר התם במשרא דאספסתא דקא אכל כדאכלי אינשי, אבל שדה תבואה שזרעה לתבואה ולא הגיע אלא לכלל שחת ותלשה לרבי ישמעאל לאו חזקה היא דלא אכלה כדאכלי אינשי כיוצא בה. ובירושלמי גרסינן כשם שחלוקין כאן כך חלוקין בשני אליהו. פי' שהיו זורעין שדותיהן על דעת תבואה ולא היתה באה לכלל תבואה אלא לכלל שחת מתוך שלא היו גשמים יורדים, לרבי ישמעאל לא הוי חזקה ולרבי עקיבא הוי חזקה. א"ר חנינא שני ערלה ביניהון. פירוש שהערלה פריה אסור, לרבי ישמעאל דבעי פירא רבה ולא הויא חזקה, ולרבי עקיבא דאמר פירא זוטא נמי הויא חזקה ערלה נמי הויא חזקה דהא איכא פירא זוטא, כגון עלין וקנוקנות, וסמדר לדברי האומר (ברכות ל"ו ב') שאינו פרי. ומכאן אתה למד שחלוקתם בדבר שלא הגיע לגמר בישולו כך פירש לי רבינו נ"ר.

אח"כ מצאתי מדרש אגדה בויקרא רבה בפרשת זבה שדורשין ויהי ימים רבים ויהי דבר ה' אל אליהו בשנה השלישית לאמר רבי ברכיה רבי חלבו בשם ר' יוחנן שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע. הרי שמונה עשר חדש וחרינא אמר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר חדש באמצע הרי ארבעה עשר חדש. ומזו האגדה אמרו בזה הירושלמי שכשם שהם חלוקים כאן כך הם חלוקין ממש בשני אליהו. לא ראה מורי ז"ל המדרש הזה והוצרך להוציא פירוש אחר מפלפולו, ואין הענין אלא כמו שכתבתי, ומה שאמרו בירושלמי בשני ערלה, בדליכא זמורות אבל אכל זמורות כל שנה ושנה כשהגיע זמן אכילה רבתי היא ואפילו לרבנן הויא חזקה כדאמרן לעיל.

והא דבעו ר' ישמעאל ור"ע חדשים לפירא רבה ולפירא זוטא, משום דאע"ג דבתר אכילות אזלי, אם זרעו בעלים והגיע קמה לקצור ונכנס זה וקצרה אין אכילה זו עולה לו, שהרי שנה זו בחזקת ראשון עמדה ואין אומרין בקמתה מכרה, ואין אכילה עולה אלא לזרע וקוצר ובשדה האילן בהכנסת פירות בלבד, דאי לא תימא הכי בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא מאי איריא חדשים אפילו יום אחד נמי וכי היכי דמימעיט ניר מיניה מימעיט נמי הא דאמרן, ואיכא למימר שאם מצא קמה וקצר עולה לו שנה, אלא האי דנקוט חדשים, משום דבשלמא בראשונה אפשר ביום אחד אבל באחרונה אי אפשר אלא בשלשה חדשים או בחדש, ולהכי תנו חדשים דחזקה דאחרונה דומיא דראשונה בעו מייתי, ועוד דילמא רבותא נמי היא לומר דשתי אכילות של פרי זוטא הויא חזקה וכ"ש קמה וקצרה שאכילה גמורה היא, וזה נראה לי עיקר.

הא דאמרין ניר לא הוי חזקה. פירש הרב רבי שמואל ז"ל שאין יום אחד בשנה שנר בו עולה לו להחשב כשנה שלימה לחשבון שלש שנים. והסוגיא נוחה להתפרש כדבריו, אבל מה שאמר רב נחמן משום דלא עביד איניש דכרבי ליה לארעיה ושתיק, אינו מספיק לעשות יום אחד כשנה, דילמא לא שמע ולא ידע מי נרה, ומי שתיק טפי דאכלי לארעיה. וטעמא דמאן דאמר לא הוי [חזקה] משום דכל שיבי דכרבא ליעיילו בה, נראה שאפילו הימים עצמן שנר בה אינן עולין לו לחשבון כלל. וכן כתב רבינו הגאון ז"ל בספר המקח אבל אם המחזיק הזה לא נהנה באותה עבודה ולא כלום אבל נהנה בו הקרקע אין לו תועלת למחזיק הזה באותה חזקה כדגרסינן תפתיחא לא הוי חזקה זהו פתיחת צנורי המים לתקון השדה כדכתיב יפתח וישדד אדמתו וגרסינן נמי ניר אינו חזקה וכו'. וכן כתב רבינו חננאל ז"ל ירושלמי ראוהו חורש וקוצר מעמר ודש זורה ובורר ולא ראוהו מכניס פירות אינה חזקה שאין חזקה אלא הכנסת פירות ש"מ דאין חזקה אלא לנהנה. זה לשון ר"ח ז"ל. ומדברים הללו אתה למד שאף ימים שחרש אינן עולין לו, והכי נמי משמע בהדיא לקמן בפרקין (נ"ז א') דמקשינן והרי ניר דבנכסי הגר קנה ובנכסי חברו לא קנה.

לפיכך הוצרכתי לפרש ניר מי הוי חזקה אם חרש בה חדש או זמן מרובה לצרכה עולה לו או לא, ואמר רב נחמן בר יצחק דאינו עולה לו כלל, מדבעו ר"ע ורבי ישמעאל שלשה חדשים או חדש, ואי ס"ד ניר עולה לו כלל, כיון דסברי אינהו דבתר אכילות ותשמישין אזלינן ולא בתר זמן אזלינן, אי ס"ד לא עביד איניש דכרבי ליה לארעיה ושתיק כי היכי דלא עביד דאכלי לה ושתיק, אפילו יום אחד של ניר עולה לו כאכילה אחת של חדש אחד או כמסיקת זתים, אלא ש"מ שאין אדם מקפיד בו כלל לפיכך אינו עולה לו. רב מאי היא דאמר אבל חכמים אומרים חזקתן שלש שנים מיום ליום, למעוטי מאי אמר מיום ליום לאו לומר לך דבעין אכילות שלימות ולאפוקי ימי הניר שבתחלת ירידתו לתוכה שאין עולה לו כלל אפילו לחשבון ימי הניר, ואלו לפי הרב ר' שמואל ז"ל לא הוה ליה למימר למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דהא בהדיא מימעיט ניר שאין יום אחד עולה לו לחשבון שנה שלימה ולומר שתעלה לו חזקה בשנים עשר חדש ושני ימים כמו שפירש הרב ז"ל. והא דתניא נר שנה זרע שנתים נר שנתים זרע שנה רבי אחא אומר הרי זו חזקה, דמשמע שהניר עולה לו לשנה שלימה, רבי אחא כרבי ישמעאל ורבי עקיבא ס"ל דאזיל לבתר אכילות, הלכך כיון דס"ל דניר הוי חזקה חד יומא נמי מהני ליה כאכילה אחת, עבודה של שנה כאכילה של שנה לענין חזקה.

ויש לפרש דלמאן דאמר ניר הוי חזקה אם ירד לתוכה בתחלת השנה ונר אותה כדניירי אינשי ועמדה כל השנה בחזקתו ונטר לה כדנטרי אינשי עד שזרעה בשנה הבאה, אותה שנה של ניר חשיבא ליה כשנה שלימה מיום ליום, שהרי למאן דאמר ניר לא הוי חזקה והתחלת חזקה משיכנס בשדה וזרענה, מ"מ מאחר שנתלשה קודם זמן הזרע של שנה שניה הרי לא ישתמש בה בשדה הבעל, ואעפ"כ עולה לו מאחר שבחזקתו היא עומדת והא אכל כדאכלי אינשי, ונר נמי לא שנא, נמצאת כל השמועה פשוטה לפניך לפי דרך זו, כנ"ל ועיקר.

וראיתי מי שפירש כשאמרו ניר לא הוי חזקה הני מילי שנת ניר כגון דמוברי באגי, אבל שנה של זרע משנכנס לתוכה וחרש ואח"כ זרע ותלש ואכל מונין לו משעת הניר דלא עבידי אינשי דכרבי ליה לארעיה כדי לזרעה ושתיק, ואינו נכון.

מאי בינייהו. קשיא לן הכא מאי קא מבעיא ליה דהא שלש בצירות לאו שלש שנים מיום ליום הוא. ונראה לפרש דכי אמר רב מיום ליום לאו דוקא, דהואיל ואינן עושין פירות תדיר לא בעינן אלא שלש בצירות בשלש שנים, והיינו מיום ליום כלומר שלש אכילות שלימות של שלש שנים שלימות, כלומר שיכנס בה בתחלת השנה לחרוש ולזרוע ויאכל כל פירות השנים משלם ולא ישתיר בכל אותן השלש שנים פרי אפילו של יום אחד, וזו היא שנה שלימה בשדה הבעל משעת חרישה וזריעה עד שעת גמר אכילת פירות השנה, וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל שכתב חזקתן שלש שנים מיום ליום. פירוש צריך לאוכלה שלשה פירות גמורים בשלש שנים. והיינו דאמרינן למעוטי מאי לאו למעוטי ניר. כלומר דהא מיום ליום לאו דוקא אלא לומר אכילות שלימות של שלש שנים שלימות, ומוסיף הוא על דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא ומרבה באכילת שנים שלימות, ואינהו הא סברי דניר לא הוי חזקה וכ"ש לרבנן, ואלו אמרינן דמיום ליום דוקא הוא לא מצית למידק הכי, דלעולם אימא לך ניר הוי חזקה ועולה לו למנין שלש שנים, דרבנן בתר זמן שלש שנים קפדי בין אכיל בין לא אכיל הואיל ומחזיק כדמחזקי אינשי, אלא ודאי מיום ליום לאו דוקא אלא למעוטי ניר, והיינו דבעינן מאי בינייהו מאחר דסבירא לך דמיום ליום לאו דוקא אלא למעוטי ניר.

מאי בינייהו דקל נערה איכא בינייהו. כלומר שממהר להוציא פירותיו יותר משאר דקלים חדש אחד או פחות מכאן או יותר על כן, לרב לא הוי חזקה דהא שלש שנים משני הבציר והקציר שלימות בעינן, ושמואל לא בעי שלש שנים אלא שלש אכילות של שדה זו. ור"ח ז"ל פי' דקל נערה דקל דיופרין שמוציא שני פירות בשנה, ולשמואל הוי חזקה. ולא נהירא דשמואל נמי שלש אכילות של שלש שנים בעי, דרבנן לא אזלי בתר אכילות בלבד, וכן מפורש בירושלמי אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל אבל חכמים אומרים שלש שנים קציר שלש שנים בציר שלש שנים מסיק. פי' שלש שנים יקצור את תבואתו וימסוק את זיתיו ויבצור את ענביו, אלמא שלש שנים בעי. ולשון אחר פי' ר"ח ז"ל דקל נערה שמשיר פירותיו. ונראה שהם התמרים הנושרים שאינן מתבשלים באילן והן מתמתקין בחמה באילן עצמו אחר שנתלשו או בשדה, כמו שהזכירו במסכת פסחים (נ"ג א'), ולרב דאמר שלש שנים שלימות בעינן, כיון שנשרו קודם בשולן וצריכין לקרקע למתקן בחמה בין הכיפים והשיצין לא עלתה לו חזקה עד גמר בשולן בשדה, ולשמואל משיכניסן לבית הרי זו חזקה שזו היא גדרתן של אלו.

ואיכא למידק אשמעתין הא טעמא דחזקה לרבנן משום דתלת שנין מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר, וכיון שכן בפחות משלש שנים מיום ליום הוי תתקיים לו חזקה. וזו הקושיא הזקיקתו לרב רבי שמואל ז"ל לומר שהלכה כרב דאמר מיום ליום ופירש מיום ליום דוקא, ואין דבריו נכונים, שעדיין יש להקשות עליו א"כ כל חזקת שלש שנים תעלה לו ואפילו שנים מפוזרות ובתים שדר בהן ביום בלבד אף על פי שלא דר בהן בלילות ואפילו אפיק כורא ועייל כורא ותפתיחא וניר.

אלא כך הוא הטעם לחזקה, שכיון שהחזיק אדם בבית או בשדה שלש שנים כדרך שאדם מחזיק בשלו ורואה שאין אדם מערער עליו שוב אינו נזהר בשטרו, לפיכך הצריכו חכמים לכל דבר ודבר מעין תשמישו שהוא עשוי לו, אבל כשלא החזיק בו כדרך שאדם מחזיק בשלו צריך היה ליזהר בשטרו, ולפיכך כשחבירו במקום חרום אין חזקתו עולה לו שהיה לו ליזהר בשטרו עד שיראנו חבירו דר בו ולא יערער, שבאותה שעה יוודע לכל שהיא שלו ואח"כ לא יהא צריך ליזהר בשטרו, וזהו טעם החזקות והמחאות, ולפיכך פסק רבינו הגדול ז"ל כשמואל בשדה אילן דבתר אכילות אזלינן להקל ולהחמיר ואין כאן בית מיחוש.

ומשמעה זו למדו הדיינין שאם בנה חורבתו של חבירו שלש שנים או שנה אחת של שלש שנים שלא עלתה לו לחזקה, דמימר אמר כל ממונו יוציא לבנין כדאמרינן כל שיבי דכרבא ליעלו בה וכפי מה שפירשנו.

חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו, פ"ח ז"ל פירא רבא דלועין וקשוואין ופירא זוטא שאר ירקות, וכן פי' הראב"ד ז"ל, ור"ש ז"ל פי' פירא זוטא שחת, וכבר כתבתי בפי' משנתנו ראשונה דפירקין דאין קשה לפירושם לפי דעתיה מהא דאמרי' בריש פירקין אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא לר' ישמעאל הכי נמי דהויא חזקה, ושם כתבתי בס"ד:

והא דבעו ר"י ור"ע חדשים לפירא רבא ולפירא זוטא ולא אמרי' שאם מצא שדה בקמותיה וקצר והכניס פירות לבית שתעלה לו חזקה מיד, כתב הרמב"ן ז"ל ד"ל דלדידהו בכי האי ה"נ דהויא חזקה אלא הא דנקט חדשים משום דבשלמא בראשונה אפשר ביום אחד אבל באחרונה א"א אלא בג' חדשים או בחדש אחד מש"ה תני חדשים דחזקה דראשונה דומיא דאחרונה בעו למיתני ואי נמי חדשים דנקט לאו למעוטי קמה וקצרה דכ"ש דהויא חזקה אלא לרבנותא נקט לומר דשלש אכילות של פרי זוטא הויא חזקה וכ"ש קמה וקצרה שאכילה גמורה היא:

ניר לא הוי חזקה, פ"ש ז"ל שאין יום אחד בשנה שנרה בה חשוב להחשב שנה שלימה לחשבון שלש שנים, ור' אחא וכל גדולי הדור שאמרו דניר הויא חזקה י"ל דסבירא להו כר' ישמעאל ור"ע דלית להו טעמא דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה והילכך כיון דס"ל דניר נמי הוי חזקה חד יומא מהני ל' לחזקת שנה כדמהני אכילה אחת לר' ישמעאל ור"ע לחזקת שנה, והא דאמר רב נחמן דטעמא דמ"ד ניר הרי זו חזקה משום דלא עבידי איניש דכרבי ליה לארעיה ושתיק, ואי ביום אחד קאמר כדברי ר"ש ז"ל בחזקת יום אחד היאך שמע, נ"ל דה"ק כיון שנרה שנה וזרעה שתיים או שנרה שתיים וזרעה שנה כבר שמע בעל הקרקע בחזקתו של זה, ואי משום דאמר דכיון דלא אכל אלא שנה לא איכפת ליה לא היא דלא עבידי איניש דכרבי ליה לארעיה ושתיק משום דנראה מתוך מעשיו שהוא בעליו שאין אדם עשוי לחרוש שדה חברו ועוד שאכלה שתיים או שנה אלמא כשנרה נמי הרי זה כבר שדה שלו לפיכך ניר נמי עולה לו דכדרך בעלים הוא נוהג בה, ונראה כי לפי פירושו של ר"ש ז"ל לא גרסי' גבי ההיא דרב מאי לאו למעוטי ניר דלא דהא ודאי כיון דאמר רב שלש שנים מיום ליום ממילא מימעיט ניר דיום אחד, ואלא ה"ג חזקתן ג' שנים

מיום ליום למעוטי ניר דלא כלומר וממילא מימעטי ניר דיום אחד דלא, מכלל דבריו, ואף לגרסת הספרים נ"ל לישבו כן דהאי מאי לאו לאו דוקא אלא ה"פ מי לא מימעטי מינה ניר דלא:

ובזה מיתרצא לי קושיא אחריתי דמקשו בתוספות מאי קאמר מאי לאו למעוטי ניר דלא דילמא משום דטעמא דחזקה דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה ולא למעוטי ניר אתא, ובמה שפירשתי אתי שפיר דה"ק אף על גב דטעמיה דרב משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה מי לא מימעטי ניר דלא:

והרמב"ן נ"ר פ' דלמ"ד ניר לא הוי חזקה היינו שאפי' אותן ימים שנה בה אינן עולין לו לחשבון ימי שלש שנים של חזקה שאין מונין לו אלא משעת זריעה ואילך לפי שבשעה שהיה נר לא היה נהנה מן הקרקע אלא מהנה ואין חזקה למהנה אלא לנהנה וכמו שכתבנו למעלה משמו של רבינו האי גאון ז"ל וכדגרס' בירוש' ראוהו חורש וקוצר ומעמר ודש זורה ובורר ולא ראוהו מכניס פירות אינה חזקה שאין חזקה אלא הכנסת פירות, וגם הרב ז"ל בעצמו הביא מכאן ראייה לפירושו ומדברי ר"ח ז"ל שכתב על הירושלמי זה דש"מ דאין חזקה אלא לנהנה, ומי שאמר ניר הרי זה חזקה ה"ק שאם ירד לתוכה בתחלת השנה ונר אותה כדניירי אינשי ועמד כל השנה בחזקתו ונטר לה כדנטרי אינשי עד שזרעה בשנה הבאה, אותה שנה של ניר חשיבא ליה כשנה שלימה מיום ליום, שהרי למ"ד ניר לא הוי חזקה והתחלת חזקה משיכנס בשדה וזרענה מ"מ מאחר שנתלשה [נ"א שחרשה] קודם זמן הזרע של שנה שניה הרי לא נשתמש בה כשדה הבעל ואעפ"כ עולה לו מאחר שבחזקתו היא עומדת והא אכל כדאכלי אינשי, ונר נמי לא שניא, אלו דבריו נ"ר:

ואינם מחוורין בעיני כלל חדא דאם איתא דאפי' נרה זרעה באותה שנה אין מונין לו אלא משעת זריעה ואילך מפני שאינו נהנה אלא מהנה ומימר אמר אידך כל שיבי דכרבא ליעול בה א"כ אף אנו נאמר דאין מחשבין לו אלא משעת הכנסת פירות לבית שעד כאן נמצא מהנה ולא נהנה וכדברי הירושלמי בעצמו שהוא מסתייע ממנו, וכ"ש דמימר אמר מרי ארעא כל תבואה שבביתו של מחזיק ליעול בה דאף הוא נוטל פירות דארעא דידיה אשבחה, ועוד דלכאורה במאי דקאמר ר' אחא ניר הוי חזקה אמרי רבנן דלא הוי חזקה ובגוונא דאיירי ר' אחא איירו רבנן, ור' אחא נרה שנה זרעה שנים נרה שנים זרעה שנה קאמר כלומר דבשנת הניר לא זרע כלל ובכי האי גוונא הוא דאמרי רבנן דלא עלתה לו חזקה, אבל נרה זרעה הא אחזיק כדמחזקי אינשי ואכל תלתא פירי ואזדהר בשטריה תלת שנין ומאי הו"ל למעבד, ומערער נמי מכי חזי דכריב זרע ואכל הו"ל למחויי, דאי אמרת בזמן הניר שמהנה לא חשש למחות והלא אין המחאה בתחלת השלש אלא בסוף שלש וכיון שעמד שם זה שלש שנים כדרך הבעלים היה לו למחות תוך שלש שנכנס זה לשדה ונרה ופרנסה כדרך הבעלים, מאי אמרת מ"מ אותו זמן שנהנה לא עלו לו לזה שמהנה ולא נהנה א"כ אפי' ימי הניר שבשנה שניה לא תעלה לו וכ"ש ימים שעמדה בלא ניר בין קצירה לניר, ואפי' תמצא לומר כיון דהכי עבדי אינשי סלקא ליה חזקה וכענין שאמרו (כ"ט א') באתרא דמוברי באגי מ"מ לא יעלו לו ימי הניר כמו שאינה עולה לו שנת ההוברה, אלא ודאי נראה דאפי' למ"ד ניר לא הוי חזקה ה"מ שנת הניר אבל שנה של זרע משנכנס לתוכה וחרש ופרנס כדרך הבעלים ולא יצאה מחזקתו הרי זו חזקה ומונין לו משעת הניר דלא עביד איניש דכריב ליה לארעא וזרעי לה באותו ניר ושתיק, וכן פירשו קצת המפרשים וכן נראה לי עיקר:

הא דאמר רב יהודה אמר רב חזקתן שלש שנים מיום ליום נראה מדברי ר"ש ז"ל שהוא מפרש דלרב לא אזלינן בתר אכילת פירות כלל שאין הכל תלוי אלא בחזקת שלש שנים כלומר שתעמוד בידו שלש שנים דתלת שנים מזדהר איניש בשטריה טפי לא מזדהר, וכבר הקשיתי לפירושו למעלה בריש פירקין, דא"כ מאי קא בעי הכא מאי איכא בין רב ושמואל ואוקי פלוגתייהו בדקל נערה הא טובא איכא בינייהו דלרב בעי' תלת שנין דוקא מיום ליום ולא חיישי' לאכילת פירות ולשמואל לא אזלינן אלא בתר תלת אכילות ואף על גב דלא מחזיק תלת שנין מיום ליום, ועוד דלרב תפתיחא אמאי לא הויא חזקה דמ"מ הא לא נפקא מידיה תלת שנין וכבר איזדהר בשטריה תלת שנין, וכן אפיק כורא ועייל כורא ומחזיק מגודא דערודי ולבר, ומיהו מתפתיחא ועייל כורא אין קשה כ"כ לרב דמימרי דרב נחמן נינהו ורב לא ס"ל הכין אבל אידך קשיא ליה, אלא ודאי בין לרב בין לשמואל תלת שנין דאכילות בעינן ולכו"ע אפי' עמדה בידו תלת שנין או ארבע ולא אכל פירות לא הויא חזקה, ואף על גב דטעמא דחזקה משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה, ע"כ תלת שנין דאכילה קאמר וכמו שכתבתי בריש פירקין, והיינו דבעי' הכא מאי בינייהו ולא אשכחן מידי דנוקי ביה פלוגתייהו אלא בדקל נערה:

ופר"ח ז"ל וכן הראב"ד ז"ל דקל נערה שמוציא דיופרין בשנה דלשמואל דאמר עד שיגדור ג' גדרות, הא נמי הויא חזקה שהרי אכל שלש פירות גמורין שכנגדן בדקל אחר אינן נאכלין אלא בשלש שנים ומכיון שאכל זה שלש אכילות גדולות היה לו למחות וזה שראה שהבעלים לא מיחו לא נזהר בשטרו יותר ורב סבר דאכילת שלש שנים ממש בעינן, ואף על פי שאמרו בירושלמי אמר שמואל זו דברי ר' ישמעאל ור"ע וחכ"א שלש שנים בציר שלש שנים מסיק לאו למימרא דבעי' שלש שנים דוקא אלא כלפי מאי דאמר ר' ישמעאל דבוצר ומסיק ואורה בשנה אחת עלתה לו חזקה דבצירה הויא חזקה לכולהו וכן מסיקה וכן גדירה קאמר שמואל דלחכמים שלש מסיקות בעינן ולא דוקא שלש שנים אלא מפני שדרכן של אילנות שלא להוציא דיופרין אמר כן, ומ"מ אפי' לרב נמי לא בעינן אלא שיאכל שלש אכילות שלימות של שלש שנים שלימות כלומר שיעדור ויחרוש ויפרנס השדה מתחלת השנה ויאכל פירות וכן כל שלש שנים וזהו שלש שנים מיום ליום דקאמר רב, וכן פר"ח ז"ל, חזקתן שלש שנים מיום ליום פי' צריך לאכלה שלש פירות גמורין בשלש שנים:

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

מתני' ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים. פי' רש"י דרבי ישמעאל מפרש דברי ת"ק דמאי דקתני בשדה הבעל חזקתן שלש שנים לאו דוקא אלא שלש אכילות כגון אלו, ויש סמך לדבריו מדלא אדכר ר' ישמעאל הרי זו חזקה, ותו מדאמרינן בגמרא בדבר ושמואל זו דברי ר' ישמעאל ומדקאמר זו אמתני' קאי, וכל כה"ג בעלמא כי אמרינן אבל חכמים אומרים ההיא סברא דחכמים ליתא במתני', והא דאמר לעיל (כ"ח ב') לרבנן מאי משום ברייתא דרבנן קאמר, ואינו מחוור (דהני) [דהיכי] הות קתני רישא

חזקתן שלש שנים להדיא ולא בעי אלא למיכל שלש אכילות, ועוד דהו"ל לר' ישמעאל [לסיומי] במימרא דידיה הרי אלו שלש שנים כדקתני סיפא כלומר הרי אלו נחשבין שלש שנים, והנכון דרבי ישמעאל ורבי עקיבא חולקין הם ומאי דאמר בגמרא זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים סיפא בלחוד קאי ועלה קאמר שהם דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא ולא דברי חכמים דרישא ולהוציא מפירוש רש"י.

ולכולהו פירושי הא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא בשדה הבעל הראוי לתבואה גדולה בכל שנה ושנה קאמר, דאילו אינו ראוי ואינו עומד אלא לפירא זוטא ולפירא רבה דר' ישמעאל ור' עקיבא הא אפי' בתלתא פירי בתלתא ירחי סגי כדאיתא בריש פירקין, וכן נראה שאילו לא היתה עומדת ברשות בעלים אלא לשלש אכילות כאלו דאפילו רבנן מודו דבהכי סגי כיון דעומד בחזקתו שלש שנים, אלא ודאי ראויה היא לתבואה גדולה בכל שנה ולהכי בעו רבנן שלש תבואות גדולות של שנים עשר חודש כיון דחזיא להכי דעד הכי מזדהר איניש בשטריה, ור' ישמעאל ור' עקיבא [ס"ל] דכיון שעושה בו תבואה גדולה שנה אחת בינתיים בהכי סגי דיכול למימר בהכי ניחא לי דעבדא טפי כיון ד(ב)לא מובר לה לגמרי דניר לא הוי חזקה, וטעמא דעד תלת שנין מזדהר בשטריה לית להו לר' ישמעאל ורבי עקיבא כדאיתא לעיל אלא דגמרי משור המועד ובשלש אכילות דכל דהו סגי להו, וי"א דלרבנן אפילו אינה ראויה לתבואה גדולה כל שנה צריך שיאכל אותה שלש תבואות גדולות בשלש שאינן רצופין (נ"א בה' שנין רצופין) דומיא דאתרא דמוברי באגי דלעולם אית ליה לאזדהורי בשטריה עד שלש אכילות שלמות או שיאכלהו תדיר כל השלש שנים מתבואות קטנות, ולא נהירא.

ויש להקשות למה ליה לרבי ישמעאל [למיתני] י"ח חדש וכי מנינא אתי לאשמועינן דהא הכי פרכינן במסכת יומא (ל"ה א'), ויש מפרשים דאתא לאשמועינן רצופין, ולא נהירא דהא מדרבנן נשמע לה בכל דכן, והנכון דהא קמ"ל דדוקא נקט תבואה גדולה באמצע דבהכי הוו י"ח חדשים ברשותו, כי אם התבואה גדולה בראשונה או באחרונה לא משכחת לה י"ח חדש בתורת חזקה שאין כל הי"ח חודש צריכין לצורך תבואה גדולה וזה ברור, ולהכי קפדי הני רבנן שתהא תבואה גדולה באמצע משום דבהכי אורחא דמילתא דעבדא טפי.

בד"א בשדה הבעל אבל בשדה האילן כנס את תבואתו. פי' ענביו דהא קרי נמי תבואה כדכתיב ותבואת הכרם, ופירש ר"ח ז"ל כנס ענביו בתשרי ואסף את זיתיו בטבת וכנס את קייצו באב, ויפה פירש משום דהוה כולה חזקה בשנה שלימה מתשרי לתשרי, ועוד דאי קייצו דשנה שעברה לדידיה הוה ליה לתנא לאקדומי.

הרי אלו שלש שנים. כלומר תרתי קאמר חדא דשלש אכילות חשובות שלש שנים ועוד דאכילה דהני הויא אכילה להני דאי לאו הכי הרי לא אכל שדה זו אלא אכילה אחת, והיינו דדייק בגמרא דכוותה לרבנן בשלשים אילנות כדאיתא בגמרא, ואף על גב דהתם בעי דבזעא בזועי, הכא נמי הכי הוי מסתמא בשדה אילן כי התאנים והגפנים והזיתים מעורבים ומפוזרים בכל השדה ואין כל דבר עומד לעצמו על הרוב.

לימא ניר איכא בינייהו וכו' ותסברא לרבי עקיבא מאי איריא חודש אפילו יום אחד. לאו בדוקא דהא איכא למימר דטפי חשיב ניר דחודש מניר דיום אחד, אלא ה"פ דאי משום ניר מאן פסקה דליתני חדש אחד טפי מיום אחד הא אין זמן קצוב לניר אלא הכל כפי מה שהוא, ודכו"ע אין הניר חזקה אלא בשנר אותה כל הצורך, וה"ה דמצי פריך דא"כ ניר אחרון היכי הוי חזקה דהא לא איתנהי ביה, דלמ"ד ניר הוי חזקה היינו ניר דמקמי זריעה וכדתניא נרה שנה זרעה שתיים וכו', אלא דעדיפא מינה אקשי ליה הא.

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

אלא דכו"ע ניר לא הוי חזקה ופירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו. פי' לפרי בינוני קרי רבה דלגבי זוטא רבה חשיב, ויש מפרשים פירא רבה קטנית שגדל בשלשה חדשים ופירא זוטא שחת שגדל בחודש אחד כדאיתא בריש פירקין (כ"ח ב'), ויש מקשין א"כ אמאי בעי רבי ישמעאל כולי האי דהא לדידיה בתלתא פירי בתלתא ירחי [סגי], ואם בשדה שאינה עשויה לשחת הא לדברי הכל אכלה שחת לא הויא חזקה דמשמט שמיט ואכיל, דהא ודאי אפילו לרבי ישמעאל ורבי עקיבא כל שאינו אוכל כדרך הבעלים אינה חזקה, ולא קושיא היא דאיהו סבר כי אמרינן דבשדה תבואה אכלה שחת אינה חזקה הני מילי כל שלש שנים, אבל בכה"ג דאיכא תבואה גדולה באמצע הוי חזקה, כך היה סובר רבי עקיבא, ורבי ישמעאל סבר דאפילו בכי הא לא הוי חזקה ובעינן תבואה רבה כעין קטנית, ואחרים פירשו פירא זוטא ירקות הגדלים בחודש אחד, ור"ש פירש שניהם.

מ"ט דמ"ד ניר הוי חזקה לא עביד איניש דכרבי ליה לארעיה ושתיק. הכי פירושא דכרבי ליה והדר זרעי ליה ושתיק, ואי לא אפילו כל שלש שנים ניר נמי אלא ודאי כדאמרן, ונראין דברי רבותי י"א שאומרים דלמ"ד ניר לא הוי חזקה היינו שיהא הוא נחשב לשנה אחת או לאכילה אחת ואפילו נתעסק בניר זה כל השנה דמימר אמר איך כלהו שיבי דכרבה [ליעיל] ליה, אבל אם נר זרע באותה שנה כשמונים לו שלש שנים מתחילת הניר מונין לו כיון שהוא צריך לו ותיקון הזריעה הוא, והא דתנן חזקתן שלש שנים ואינם מיום ליום, לומר שאי אפשר שתהא האכילה מיום ליום כיון דשדה הבעל הוא, וזה שלא כדברי הרמב"ן ז"ל שהוא אומר שאין נחשב הניר לכלום.

מימר אמר כל שיבי דכרבה ליעול בה. אומר רבינו נר"ו בשם רבו ז"ל דשמעינן מינה כי הבונה חורבתו של חבירו שלש שנים או שנה אחת אין שני הבנין עולין לו דמימר אמר כל ממנו יוציא בהם, וכן הנוטע שדה של חבירו ואכלה זמורות תוך זמן הנטיעה י"ל דלא הוי חזקה דמימר אמר כל ממנו יוציא בהם ואף על פי שהבעלים היו זורעין אותה וקמחסר להו, ונראה זה בשדה העשויה ליטע אבל בשדה שאינה עשויה ליטע אם הוא אוכל אותה בזמורות ופירות שלש שנים ערלה עלתה לו חזקה שהרי נהנה וחסר לבעלים.

למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דלא. ק"ל ודילמא למעוטי מקוטעים, וי"ל דהא לא אפשר לשדה הבעל שלא יהו מקוטעין, וכ"ש לפירושא דהני חכמים היינו ת"ק דמתני' דהא במתני' קתני בהדיא ואינם מיום ליום, וא"ת ודילמא למעוטי מקוטעין מעבודה ותיקון וזריעה דהא לרבנן ודאי בעינן שיהא בחזקתו שלש שנים לגמרי בין עבודתה ואכילתה דעד הכי מזדהר איניש בשטריה. וי"ל דהיינו נמי מאי דקאמר דאילו הוה ניר חזקה הא ודאי אינו משתדל בה כל השנה ואינם מיום ליום אבל כשמשתדל בה בין בעבודה וזריעה וקצירה ואסיפה וכיוצא יהיו שלש שנים, ומאי דלא פריש במתני' פריש לן רב, ותדע דלאו למעוטי מקוטעין דאכילה קאמרינן דא"כ כי שילינן בסמוך בדבר ושמואל מאי בינייהו אמאי לא אמרינן דאיכא בינייהו מקוטעין אלא ודאי דבהא ליכא פלוגתא, וא"ת ולמה לן למידק הא מהאי לישנא תיפוק ליה דכיון דאמרינן דלרבי ישמעאל ולרבי עקיבא ניר לא הוה חזקה כ"ש לרבנן, וי"א דאפשר דרבי ישמעאל ור"ע דגמרי משור המועד דוקא שלש אכילות ממש בעו דהני חשיבי כנגיחות שוות אבל לרבנן דטעמא דידיהו משום דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה אפילו ניר נמי הוה חזקה כיון דאזדהר בשטריה, וזה אינו כלום דא"כ אפילו שלש שנים ניר נמי הוה חזקה כיון דאזדהר, אלא לרבנן תלת שנין מזדהר איניש בשטריה בלחוד כשאוכלה ובשופי בענין שהבעלים מקפידים דהא עיקר טעמא משום קפיידא דבעלים הוא אלא שהארכנו למחזיק עד שלש שנים משום דעד הכי מזדהר, בשטריה, אבל הנכון דאנן כי אמרינן הא ר' ישמעאל והא ר' עקיבא והא רב ושמואל כל חד חשבינן באנפי נפשיה דאפילו בלאו דרבי ישמעאל ור"ע נמי איכא רב ושמואל דסברי כרבנן, ולרבנן נמי מוכח מעיקר מימרא דידיהו דלא הוה חזקה וזה ברור, ולכך פירש ר"ש ומדקאמר זו דברי רבי ישמעאל אבל חכמים אומרים מכלל דרבנן ס"ל.

דקל נערה איכא בינייהו. יש מפרשים שעושה שלש פירות בשתי שנים ולרב לא הוה חזקה ולשמואל הוה חזקה דאיהו לא בעי שלש שנים אלא שלש גירות, והקשו על זה לפי ששמואל מפרש דברי ת"ק דמתני' ואילו מתני' אדכר בפירוש שלש שנים, וזה אינו קשה לפירוש ר"ש, ועוד הקשו מן הירושלמי (ה"ב) שאמר בדברי שמואל שלש שנים בציר שלש שנים גדיר שלש שנים מסיק, ודוחק הוא לומר דשלש שנים לאו דוקא, ור"ח ז"ל פירש דקל המשיר פירותיו תמיד דלרב הוה חזקה בשלש שנים כיון שכן דרך הבעלים ושמואל דאדכר גירות ומסיקות אתא לאפוקי מהא, וטעמא דידיה דבעלים לא קפדי על אכילות אילן כזה ומימר אמר כי ההוצאה יתירה על השבח.

גרסינן בירושלמי (ה"ג) ראוהו דש וזורה וקוצר ומעמר ולא ראוהו מכניס פירות אינה חזקה ואינה עיקר חזקה אלא אם כן מכניס פירות. ונקט אינה עיקר חזקה לומר דהכנסת פירות עיקר אבל מ"מ צריך שיהא גם כן דש וזורה וקוצר ומעמר וכדפריש לעיל.

עוד אמרו בירושלמי (פ"ג ה"ב) כדרך שחלוקין כאן כך חלוקין בשני אליהו. ואפשר דבעו לומר דאפילו בשני אליהו שאין בני אדם זורעים תבואות גדולות כל כך הם חלוקים כדרך שחלוקים בשאר השנים הטובות מר ומר כדאית ליה, ומורי נר"ו מפרש בשם הרב אחיז"ל דה"ק כי בפירוש שלש שנים שנשבע אליהו שלא יהא טל ומטר נחלקו התנאים האלה גם כן כדרך שחלוקין כאן, כי לרבנן הוה שלש שנים ממש ולרבי ישמעאל הוה שמונה עשר חודש ולרבי עקיבא י"ד חודש, וכן נראה במדרש כפירוש זה (פ' י"ט מספר ויקרא דף קי"ח ע"ד. גל").

חדושי הר"ן מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

ותסברא לר' עקיבא מאי איריא חדש אפי' יום אחד נמי - לאו למימר' דכל מאן דסביר דניר הוייא חזקה דביום אחד סגי ליה, דהיכי אפשר דחזקת ניר מהניא טפי מאכילת פירות, אלא לר' עקיבא דוק' הוא דפריך הכי, דאם אית' דר' עקיבא כי אמ' דבחדש אחד סגי משו' ניר הוא דקאמ', כיון דאיהו לא בעי שנה שלימה מאי איכא לענין ניר בין יום אחד לחדש אחד, אבל לרבנן דאזלי בתר שנים אפי' סבי' להו דניר הוה חזקה שנה שלימה של ניר בעו, ועוד יתבאר לפנינו בס"ד.

חדושי הר"ן מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

פירא רבא ופירא זוטרא איכא ביניהו - פי' פירא רבה כגון קשואין ודלועין, ופירא זוטא כגון שחת, וא"ת ולר' ישמעאל מי לא סגי ליה בחדש אחד, והא אמרי' בריש פירק' אכלא תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספספא לאהוי חזקה ומסקי' דלר' ישמעאל הכי נמי, אלמ' לר' ישמעאל בחדש אחד סגי ובשחת סגי ליה, וי"ל דהתם בשדה העשויה לאספספא, ומ"ה סגי ליה בתלתא ירחי דהא אכלא תלת זימניה כדרך אכילתה, אבל הכא בסתם שדות שאין עומדות לשחת אלא לפירא רבה ומ"ה בעי שלשה חדשי', וא"ת ובין לר' ישמעאל בין לר' עקי' למה להו חדשי' לפירא רבה ופירא זוטא, ביום אחד תסגו, כגון שבשעה שנכנס בה היתה עומדת בקומתה וקצרה, וי"ל אה"נ, אלא דאי תנא הכי הוה אמינא דוק' באכילת תבואה של חטים שהיא עומדת בקרקע זמן מרובה, אבל בפירא רבה דסגי ליה בתלת ירחי א"נ בפירא זוטא דסגי ליה בחד ירחא לא תהוי חזקה, קמ"ל.

מימר אמ' כל שיבי דכרבא ליעייל בה - מיהא שמעי' שהבונה חרבתו של חברו אין שני בנין עולין לחזקה, דמימ' אמ' כל ממונן יוציא לבנין.

ילמדנו רבינו ניר הוה חזקה או לא הוה חזקה - פר"ש ז"ל דאי הוה חזקה ביום א' סגי ליה לכ"ע ואפי' לרבנן, ולא מחוור, דמאי אולמיה דניר מאכילת פירות אדרבה גריע מיניה, וכיון שכן היכי איפש' דמאן דבעי באכילת פירות שנה אחת לסגי ליה ביום א' של ניר, ואי משו' דלעיל פרכי', מאי איריא חדש אפי' יום אחד נמי, לא איריא, דלדבריו דר' עקיבא דוק' פרכי' וכמו שכתבנו למעלה, ותו קשי' עליה מדאמרי' לקמן אבל חכמי' אומרי' חזקתן שלש שנים מיום ליום למעוטי מאי לאו למעוטי ניר דלא הוה חזקה, ואם איתא דכל מאן דס"ל דניר הוה חזקה ביום אחד סגי, היכי אמרי' כי האי לישנא, דאלמ' מכללא ממעיט, והא כיון דאמרי' דחכמים שלש שנים בעו, בהדיא ממעיט, דאי ניר הוה חזקה בי"ב חדש ושני ימים לסגי, אלא ודאי הכי קא מיבעי' להו אי ניר הוה כאכילת פירות או לא, ולמאן דבעי באכילת פירות שנה שלימה בניר נמי אי הוה חזקה שנה שלימה בעי', ולמאן דאזיל בתר אכילות בניר נמי בחד יומא סגי, ופשטי[נן] דרב ס"ל דניר לא הוה חזקה מדאמ' אבל חכמים אומרי' חזקתן ג' שנים מיום ליום דמדקאמ' מיום ליום דהוי לישנא יתירא דייקי' דשנת ניר אינה עולה מן המנין, דה"ק ג' שנים מיום ליום כלומר' שיהו שוין בחזקתן, דכי היכי דלכ"ע

בתריאתא בעי' באכילת פירות, דודאי ניר ג' לא הוי חזקה, והיינו דנקטי' פלוגתיהו דרב אחא ורבנן בנר שתיים זרע שנה, דאלמ' דלכ"ע בלא אכילת פירות לא סגיא, הכי נמי בעו רבנן שיהו שלשתן שוות באכילת הפירות, זה נ"ל.

ולענין הלכה קי"ל כרב ושמו' דניר לא הוי חזקה, מיהו ה"מ לענין ששנה אחת שלימה של ניר אינה עולה מן המנין, אבל היורד לשדה וחרש זרע וקצר בשנה ראשונה בודאי מונין לו משעת נירו, וכן דעת הרשב"א ז"ל ועיקר, אף על פי שהרמב"ן ז"ל חולק בדבר.

אבל חכמים אומרי' חזקתן ג' שנים מיום ליום - וא"ת והא תנן במתני' שדה הבעל חזקתה ג' שנים ואינה מיום ליום, י"ל דמתני' ה"ק דלא בעי' שתהא עושה פירות תדיר כבית השלחין וכי קת', ואינה מיום ליום באכילת פירות קאי ומי' בעי' שיעמוד בתוכה ג' שנים שלימות כדי שיאכל ממנה שלש פירות שהן צריכין בין חרישתן ועבודתן ולקייטתן שלש שנים.

מאי ביניהו אמ' אביי דקל נערה איכא ביניהו - פי' מאי ביניהו כלומ' דלשמואל נמי דאמ' עד שיבצור שלש בצירות שלש שנים נמי בעי' שהרי הכרמי' צריכי' שנה אחת בין חפירתן ועבודתן ובצירתן וכיון שכן מאי ביניהו, ומסקי' דקל נערה איכא ביניהו, פר"ח דקל המשיר פירותיו, ויש שפי' פי' לפירושו דלרב דאמר שלש שנים אף על פי שמשיר פירותיו עלתה לה חזקה, אבל לשמואל דאמ' עד שיגדור כל זמן שלא גדר לא עלתה לו חזקה, ולפי דרך זה בין לרב בין לשמואל צריך שיעמוד בה ג' שנים שלימות, אבל אחרים פירשו דבין לרב בין לשמואל בשלש אכילות גמורות סגי ולא בעי' שלש שנים שלימות, דרב נמי כי קאמ' אבל חכמים אומרי' חזקתן ג' שנים מיום ליום, בג' אכילות סגי ליה ולמעוטי ניר הוא דאתא, ומ"ה שיילינן מאי ביניהו, כלומ' לדידך דאמרת דרב למעוטי ניר אתא אלמ' סבי' לך דמיום ליום לאו לשנים שלימות אתא, דא"כ למילתיה איצטריך ולא ממעיט ניר מיניה, וכיון דסבי' לך דלרב נמי בג' אכילות סגי מאי ביניהו, ומסקי' דקל נערה איכא ביניהו, כלומר דקל שממהר להוציא פירותיו יותר משאר דקלים, לרב תלת אכילות דידיה בלחוד לא מהני דקציר ובציר בשל עולם שמיין.

ולענין פסק הלכה קי"ל כשמו' הילכך בשלש אכילות סגי אף על פי שאינן ג' שנים, וכן כת' הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' טוען ונטען, אבל רבי' שמואל ז"ל פסק כרב דאמ' דשיכא בדרבא דאמ' לעיל דעד תלת שנים מזדהר איניש בשטריה, הילכך בבציר דתלת שנים לא סגי דאמרי ליה אחוי שטרך, דס"ל ז"ל דרב דאמר שלש שנים מיום ליום דוק' קאמ', ואין דבריו מחוורים, דאי הכי בין רב לשמואל טובא איכא, והיכי בעי מאי ביניהו, ועוד דודאי ליכא מאן דפליג בטעמיה דרבא דעד תלת שנים מזדהר איניש, ואפי' ר' עקיבא ור' ישמע' מודו בה, דכי אמרי' עד תלת שנים לאו דוק', אלא מכיון שהוא רואה שאכל שלש אכילות ולא ערער אדם בדבר כלום תו לא מזדהר בשטריה, דאם אית' דתלת שנים דוק' קאמ' א"כ לכולהו תלת שנים תסגי, ותפתחא ואפיק כורא ועיל כורא אמאי לא הוי חזקה, אלא על כרחי' אין הולכי' אחר שנים אלא אחר אכילות, וטעמיה דרבא אליבא דכ"ע איתמ' ושמו' נמי מודה ביה, הילכ' קי"ל כשמו', ומיהו בין רב לשמו' ליכא אלא דקל נערה וכמו שפירשנו למעלה.

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף לו עמוד א

(עח) והא דתנן רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים בראשונה ושלושה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע שמנה עשר חדש. רבי עקיבא אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה ושנים עשר חדש באמצע ארבעה עשר חדש. ודייקין עלה לימא ניר איכא ביניהו. דר' ישמעאל סבר ניר לא הוה חזקה ואמטול הכי בעי שלשה חדשים. ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה ואמטול הכי סגיא ליה בחדש אחד. ותסברא לר' עקיבא מאי איריא חדש אפילו יום אחד נמי. אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה ופירא רבא ופירא זוטא איכא ביניהו. דרבי ישמעאל סבר פירא רבא הוי חזקה, כגון קשוואין ודלועין דלא גמרי בפחות משלושה חדשים. אבל פירא זוטא, כגון ירקות וכיוצא בהן דגמרי בחד ירחא לא הוי חזקה. ורבי עקיבא סבר פירא זוטא נמי הוי חזקה דאכילה חשובה היא.

ולית הלכתא כחד מינייהו כדברירנא במתני'. מיהו שמעינן מינה דבין לרבי ישמעאל בין לר' עקיבא ניר לא הוי חזקה וכן הלכתא

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

(עט) ת"ר ניר אינו חזקה ויש אומרים הרי זו חזקה. מאן יש אומרים רבי אחא היא. דתנא נרה שנה זרעה שתיים נרה שתיים זרעה שנה אינה חזקה. רבי אחא אומר הרי זו חזקה. וליתא לדר' אחא. א"ל רב ביבי לרב נחמן מ"ט דמאן דאמר ניר לא הוי חזקה, מימר אמר כל שיבי [דכרבא] (רבבא) ליעלו בה. כלומר מי יתן ויחרשנה עד שיכלו בה כל הקיסמין של כלי החרישה. כללא דמילתא כל היכא דאית לה הנאה לארעא ולית ליה הנאה למחזיק לא הויא חזקה.

(פ) שלחו ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא ילמדנו רבינו ניר הוי חזקה או לא הוי חזקה. אמר מאי תיבעי להו והא רבי אחא וכל גדולי הדור אמרי ניר הרי זו חזקה. אמר רב נחמן בר יצחק רבותא למחשב גברי, והא רב ושמואל בבבל ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בארץ ישראל אמרי ניר לא הוי חזקה. רבי ישמעאל ורבי עקיבא מתני' היא דכל חד מינייהו קא נקיט שיעורא זוטא דקיימא ביה חזקה. ואי ס"ד דניר הוי חזקה בחדא שתא ותרי יומי סגיא, יום אחד ניר בראשונה ויום אחד ניר באחרונה ושנים עשר חדש באמצע. ולמה לי ארבעה עשר חדש לר' עקיבא ושמונה עשר חדש לרבי ישמעאל.

רב (ושמואל) מאי היא, דאמר רב יהודה אמר רב ז' דברי ר' ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרי' חזקתן שלש שנים מיום ליום. ובבית השלחין קאי דאילו בבית הבעל אינה מיום ליום. וכיון דלא סגיא להו לרבנן בארבעה עשר חדש ולא בשמונה עשר חדש, כל שכן דלא סגיא להו בניר, דהא אפילו לרבי ישמעאל ור' עקיבא לא סגיא להו. ועוד דהא בהדיא קתני דלרבנן שלש שנים מיום ליום בעינן, ואי ניר הוי חזקה בחדא שתא ותרי יומי סגיא.

(רב) [שמואל] מאי היא. דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים עד שיגדור שלש גדרות ויבצור שלש בצירות וימסוק שלש מסיקות.

ושמעין מינה דרבנן לא סגי להו בניר למהוי חזקה וכן הלכה חדא דהוה ליה רבי אחא יחיד לגבי רבים והלכה כרבים. ועוד דרב ושמואל נמי הכי סבירא להו. ועוד דרב נחמן בר יצחק נמי הכי סבירא ליה וקיימא לן כוותיה בדיני. ועוד דסוגיין לקמן דניר לא הוי חזקה דגרסינן לקמן והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה דשמעת מינה דניר לא הוי חזקה.

(פא) מאי בינייהו. כלומר מאי איכא בין רב ושמואל לטעמייהו דרבנן. אמר אביי דקל נערה איכא בינייהו. והוא דקל שמנער פירותיו ומשירן. לרב דסגי ליה בשלש שנים ולא בעי גדירא ממש, האי נמי כיון דאכליה שלש שנים כדרך הוצאת פירותיו הוי חזקה. לשמואל דבעי שלש גדרות, הכא כיון דלא גדר לא הויא חזקה. פירוש אחר דקל נערה איכא בינייהו. דקל בחור שמחליף כנער והוא מוציא פירות פעמים בשנה כנערה זו שאפשר שתתעבר פעמים בשנה, ונמצא זה יכול לגדור שלש גדרות בשנה וחצי. לרב דבעי שלש שנים לא הוי חזקה. לשמואל דבעי שלש גדרות כיון דגדרה שלש גדרות קיימא ליה חזקה.

וקיימא לן כוותיה דשמואל בדיני ואליבא דהאי פירושא בתרא. דאי לפירוש קמא, אם כן דקל שמשיר פירותיו במאי קיימא ליה חזקה הא אחזיק ביה דרך אכילתו. וכי תימא דגדיר להו מקמי דלינתור, כיון דאכתי לא גמר פירא כל שכן דלא קיימא חזקה. ולא משכחת לה דקל המשיר פירותיו דלא קיימא ליה חזקה, אלא כשאין דרכו להשיר פירותיו תיכף לגמר בישולן אלא לאחר זמן. דכיון דהוה ליה שהות לאחר בישולן לגדור ולא גדר אף על גב דאכיל להו מן [הנשר, לשמואל בעי דאכיל מן] הגד[ו]ר ולא קיימא ליה חזקה.

(פב) תנן א"ר ישמעאל בד"א בשדה הלבן. אבל בשדה האילן אסוף את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיצו הרי אלו שלש שנים. אמר אביי מדרבי ישמעאל נשמע לרבנן, דתניא היו לו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה ואכל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חזקה. כלומר שאכל מהן עשרה בשנה ראשונה ועשרה מן העשרים הנשארים בשנה שנייה ועשרה הנשארים בשנה שלישית הרי זו חזקה. לאו מי אמר רבי ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו פירי, הכא נמי הני הוו חזקה להני והני הוו חזקה להני. כלומר הכא נמי לרבנן דבעו שלש שנים לכל פירא ופירא, כיון דהני אילנות כולהו חד פירא נינהו הני הוו חזקה להני והני הוו חזקה להני. דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל אלא בתלתא מיני פירות, כגון תבואה וזיתים וקיץ דלא הוי חד מינייהו חזקה לחבריה. אבל בחד מינא מודו ליה דכחד אילן חשיבי וכל חד מינייהו הוי חזקה לחבריה.

ומאי שנא ממטע עשרה לבית סאה. דעשרה ינקי ליה לכוליה בית סאה ולא מפסקה יניקתן מהדדי והוה להו כשדה אחת למהוי הני חזקה להני והני חזקה להני, וכל שכן היכא דמקרב טפי ממטע יתר מעשרה לבית סאה דמצטרפי והוא שאין נטועין על פחות פחות מארבע אמות דאם כן הוה להו רצופין וכעקורין דמו. ונהי דאי אכלינהו שלש שנים הויא חזקה מידי דהוה אמישרא דאספסתא כדאסקה רבא לקמן. אלא השתא דלא אכל אלא עשרה מינייהו בכל שנה לא הוה הני חזקה להני אלא היכא דהוה בני קיימא דמצטרפי למהוי בכלהו בשדה אחת. מיהו האי תנא לא אתא למעוטי אלא ממטע פחות מעשרה לבית סאה דכמפוזרין דמו, דכל חד מינייהו באנפי נפשיה חשיב ולא הוה הני חזקה להני. דאפילו רבי ישמעאל לא קאמר אלא בשדה אחת אבל משדה אחת לחברתה לא קאמר. ומדבעי האי תנא ממטע עשרה לבית סאה, ש"מ בנטיעות קאי ובמפוזרות לכל בית סאה דבבציר מהכין לא ינקי ליה לכוליה בית סאה ולא מצטרפי למהוי כשדה אחת. דתנן בשביעית פרק ראשון עשר נטיעות מפוזרות לכל בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה, דמדלגבי שביעית לא מצטרפי למהוי כוליה בית סאה כשדה אחת אלא בהכין. אבל אילנות גדולים אפילו בשלשה נמי סגי ליה לכוליה בית סאה, כדקתני התם שלשה אילנות של שלשה בני אדם הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן. והיינו טעמא דגבי שביעית קרי להו נטיעות וגבי חזקה קרי להו אילנות. דגבי שביעית דלענין התר חריש שלפני שביעית קאי ובין שהגיעו להוציא פירות בין שלא הגיעו להוציא פירות צריכין לחרוש להן, קרי להו נטיעות משום סירכא דממטע עשרה לבית סאה לאפוקי אילנות גדולים דסגי ליה בתלתא לבית סאה. הכא גבי חזקה דלא קיימא אלא באכילת פירות קרי להו אילנות דסתמייהו כשהגיעו להוציא פירות משמע, לאפוקי נטיעות שלא הגיעו להוציא פירות דלא קיימא בהו חזקה אלא אגבי ארעא, אי נמי אגבי אחרני.

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף לו עמוד ב

למעוטי מאי. תימה לרשב"א דהיכי מוכח מהכא דלמעוטי נירא קאתי כו' ככתוב בתוספות. ויש לומר מדקאמר זו דברי רבי עקיבא ורבי ישמעאל כו' אבל חכמים אומרים משמע כל מה דלא הוה חזקה לרבי ישמעאל ורבי עקיבא גם לרבנן לא הוי חזקה ועוד מחמרי רבנן טפי דבעין שנים שלימות. תוספות הרא"ש ז"ל:

חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה וג' חדשים באחרונה וי"ב חדש באמצע וכו', פרש"י ז"ל כיצד ר' ישמעאל אומר וכו', נראה מדבריו דר' ישמעאל ור' עקיבא לאו לאפלוגי את"ק אתו אלא פרושי הוא דקא מפרשי כיון דלא בעי ג' שנים מיום ליום במאי סלקא ליה חזקה, ולדבריו הא דאמרי' לקמן בגמ' אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים חזקתן ג' שנים מיום ליום הני חכמים דקאמר לאו חכמים דמתני' קאמר דמתני' כולה ר' ישמעאל ור' עקיבא תנו לה, ולדבריו ג"כ כללא דמתני' דכילינן ומפליגין בין עושה פירות תדיר לשאין עושה פירות תדיר ליתיה אלא קיי"ל כחכמים דבין כך ובין כך ג' שנים מיום ליום, ורבא דקא מפרש טעמא דתלת שנין דחזקה משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה לדבריהם דחכמים דפליגי עלייהו דר' ישמעאל ור' עקיבא קאמר והכין סבירא ליה, ושמואל דקאמר דקל נערה כלומר שעושה דיופרין בשנה אחת שעלתה לו חזקה בשלש גדרות אתיא דלא כהלכתא ולא קיי"ל כותיה אלא כרב דאמר חזקתן ג' שנים מיום ליום דקאי כרבא דאמר טעמא דתלת שנין מזדהר איניש בשטריה, וכן כתב ר"ש [נ"א ר"ח] ז"ל לקמן דכותיה דרב

מסתברא דהני חכמים אליבא דרב קיימי כדמוכח סוגיא דמכילתין דלא אזיל בתר לקיטת פירות של ג"ש אלא ג"ש שלמות בעי' בכל דבר ומשום דלא אזדהר בשטרו יותר משלש שנים עכ"ל, ותמיהא לי טובא דא"כ כי מהדרינן בגמ' לגלויי טעמא דחזקת שלש ושיילין לרבנן מאי, לאו לרבנן דמתני' קא אמרי' אלא לרבנן דקא אמרי רב ושמואל דפליגי עליה דר"י ור"ע מדקא מפרש רבא טעמיהו משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה ואילו במתני' תניא חזקתן ג' שנים ואינן מיום ליום ור"י ור"ע תנו לה, וזה מן התימא היכי בעי להדיא לרבנן מאי ואכתי לא איתפרש הכא דפליגי רבנן עליה והכין הו"ל למימר ולרב דאמר זו דברי ר"י ור"ע אבל חכ"א ג' שנים מיום ליום לחכמים מאי, ואיפשר לומר דכלפי מאי דאמרי' מאן הולכי אושא ר' ישמעאל הכי נמי קבעי לרבנן מאי משום דממאי דקאמר לר' ישמעאל ה"נ ש"מ דפליגי רבנן עליה וא"כ לרבנן מאי:

עליות דרבינו יונה מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

שדה הבעל חזקתה ג' שנים ואינן מיום ליום. ואפלוגו בה ר' ישמעאל ור' עקיבא, ר"י אמר ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה ר"ע אומר חדש א' בראשונה וא' באחרונה וכו'. ומפ' בגמ' פירא זוטא ופירא רבה איכא בינייהו, ר' ישמעאל סבר דוקא פירא רבה כגון תבואה שאינה גדילה אלא בשלש חדשים. ור"ע סבר אפי' פירא זוטא כגון אספסתא, והוא עשב הנזרע למאכל בהמות וגדל בל' יום כדמוכח בגמ'. ור"י דבעי פירא רבה, דוקא בשדה העומדת לתבואה אבל בשדה העומדת לאספסתא כיון דאית לה פירי בתלת ירחי הויא חזקה, כדאיתא בגמ' 7. וטעמא דר"ע דאמר אפי' בשדה העומדת לפירא רבה, הויא חזקה בפירי זוטא בראשונה ובאחרונה חודש, לפי שדרך מקצת בני אדם שזורעים שנה א' אספסתא, בשדה העומדת לתבואה וקוצרין אותו לל' יום ואינה מכחשת הקרקע, ובשנה שני' זורעים שם [תבואה], ובג' אספסתא כדרך שנוהגים לעשות ניר בא' ולזורעו בב'. ומיהו ניר לא הוי חזקה כדאיתא בגמ' 8, אבל פירא זוטא הויא חזקה, והיינו טעמא דלא הויא חזקה אם אכלה תלתא פירא בתלתא ירחי, כגון אספסתא בשדה העומדת לפירא רבה, אלא בדרך ניר 9 כ"נ בעיני. והא דר"י ור"ע, מיירי כגון שלא זרעום בעלים הראשונים בתחילת שנה הא', דאלו זרעוהו, איכא למימר דלא איכפת לי' במה שזרע זה בסוף השנה.

עליות דרבינו יונה מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

ולענין פסק הלכה, אמרו בגמ' 10 אר"י אמר רב זו דברי ר"י ור"ע, אבל חכמים אומרים חזקה ג"ש מיום ליום, ואר"י אמר שמואל זו דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים וכו', עד שיגדור ג' גדירות ועד שיבצור ג' בצירות ועד שימסוק ג' מסיקות, ואמרו מאי בינייהו ואמר אביי דקל נערה איכא בינייהו. ופי' רב האי גאון ז"ל 11, דקל המשיר פירותיו, דלשמואל לא הויא חזקה עד שיגדור בידים, ולרב הויא חזקה. וקיי"ל כשמואל 12, דהלכה כוותי' בדיני 13. ונראה בעיני דלשמואל נמי ג"ש שלימות בעי', ולא הוי חזקה במקוטעות, אף על פי שגדר ג' גדירות, מדלא קאמר מקוטעות איכא בינייהו, אלמא לא פליג שמואל על מה שמצריך רב ג"ש מיום ליום בין שדה האילן בין שדה הבעל. והא דפשיטא ליה לתלמודא דלא פליגי רב ושמואל במקוטעות, משום דע"כ כיון (שדה האילן שדה הבעל) דבעי שמואל ג' גדירות ג' קצירות ג' מסיקות, אלמא לא גמרי' לחזקה משור המועד, דאי משור המועד גמר לה, כיון שאסף את תבואתו ומסק את זיתו וכנס את קיצו, הויא חזקה, שהרי החזיק בג' חבילות מחולקות, כדאיתא בגמ', ובתלת פירי בתלתא ירחי נמי, כגון אספסתא הויא חזקה, למאן דיליף משור המועד. (דאי משור המועד הוה גמר לה) הלכך, כיון דבעי שמואל ג' גדירות וג' מסיקות וג' בצירות, ע"כ סבר דהיינו טעמא דחזקה שהיא ג' שנים, משום דעד ג' שנים מזדהר איניש בשטרי' טפי לא מזדהר, ומעתה, כיון דמן הטעם הזה בעיא ג' שנים, ל"ש שדה בית השלחין ל"ש שדה בית הבעל לבית האילן, כולן חזקתם ג"ש מיום ליום, וכדרב, ולא פליג שמואל עלי' דרב אלא בדקל נערה, ואישתכח השתא דהאי כלל דתנן כל דבר שהוא עושה פירות חזקתן ג' שנים מיום ליום [חכמים חלוקים עליו, והלכתא כחכמים, שאין הפרש בין דבר עושה פירות תדיר לשאינו עושה פירות תדיר, אלא כולן חזקתן ג' שנים מיום ליום, דטעמא דחזקה ג' שנים משום דעד ג' שנים מזדהר איניש בשטריה. ותנא דמתני' דמפליג בין דבר שהוא עושה פירות תדיר לאין עושה פירות תדיר, יליף חזקה משור המועד כדאיתא בגמרא. וראיתי לרבים מרבתינו ז"ל, שכתבו בחבוריהם כל השנוי במשנתנו, כי כל דבר שעושה פירות תדיר, חזקתו ג' שנים מיום ליום, דמשמע, שיש הפרש בין דבר שעושה פירות תדיר כגון בית השלחין, ובין דבר שאין עושה פירות תדיר כגון שדה בית הבעל. וגם רב אלפס ז"ל כתב בהלכותיו, הא דאמר ר"י אמר שמואל זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא, אבל חכמים אומרים עד שיגדור ג' גדירות וכו', ולא כתב דברי רב, שיש ללמוד מהן דג"ש שלימות בעינן. ואיכא לקיומי הדין סברא, לפי נוסחאות שכתוב בהן בגמ', מאי בינייהו אמר אביי דקל נערה א"ב, פי', שעושה פירות פעמים בשנה, דלשמואל סלקא לי' לב' שנים, דאזיל בתר ג' גדירות, ובדין הוא דהוה לי' למימר א"ב מקוטעות, אלא דעדיפא מינה קאמר דאפילו ב' גדירות בחדא שתא עולות לב' שנים, ואף על גב דטעם החזקה שהוא ג' שנים, משום דתלת שנין אדם מזדהר כו'. ואי קשיא הא דמשמע בגמרא דאליבא דרבנן אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי לא הוי חזקה, ומ"ש מדקל נערה. [לא] קשיא, דכיון דשאר דקלים אין עושים פעמים בשנה, זה שעושה פעמים בשנה הרי הוא (נגמר) [עומד] במקום ב' שנים. ואי קשיא לך הא דאמר שמואל זו דברי ר"י ור"ע, דמשמע, שחולקין חכמים על מה שאמר ר"י דבשמנה עשרה חודש לא הויא חזקה, דזו היא מילתא דאיירי בה ר"י ור"ע, וא"א דהיכא דגדר ג' גדירות לא בעי מיום ליום, מ"ש דבשמנה עשר חודש לא הויא חזקה בשדה בית הבעל, כיון שאסף ג' אסיפות. ל"ק, דהתם אין התבואות שוות, דפירא דסוף ראשונה מן התבואות שנזרעות בסוף הקיץ, ושל אחרונה מן הנזרעות בתחילת החורף, ובשדה העומדת לחיטים ושעורים בעיא חזקה דג' תבואות של חטים ושעורים, ולא מיצטרפי לענין חזקה מינין הנזרעין בסוף הקיץ. וסברא קמייתא דכתיבנא נהירא טפי וברירא ועולה כהוגן 14

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף כח עמוד א

(ב) רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים בראשונה ושלושה חדשים באחרונה ושנים עשר חדש באמצע שמונה עשר חדש. ר' עקיבא אומר חדש אחד בראשונה וחדש אחד באחרונה שנים עשר חדש באמצע ארבעה עשר חדש. א"ר ישמעאל במה דברים אמורים בשדה הלבן, אבל בשדה האילן אסף את תבואתו ומסק את זיתו וכינס את קיצו הרי אלו שלש שנים.

אסיקנא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא בשדה הלבן פירא רבא ופירא זוטא איכא בינייהו, ואשדה הבעל דסליק מינה תנא קמא קימי. דר' ישמעאל ורבי עקיבא תרווייהו סבירא להו, דכיון דלא בעינן מיום ליום דסגיא ליה בחד פירא דסוף שנה ראשונה ודתחילת שלישיית ובכולהו פירי דשנייה. וכי פליגי בהאי חד פירא פליגי ר' ישמעאל בעי פירי רבא דגמר בתלתא ירחי כגון קישואין ודלועין וכיוצא בהן, והוא הדין למיני קטניות שפעמים שנזרעות בסוף ימי החמה בתמוז ואב ואלול ופעמים בתחילת ימות הגשמים בתשרי ומרחשוון וכסליו שעדיין האויר חם. וכי קתני שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ותחילת אחרונה קאמר. ורבי עקיבא סבר כיון דלא בעינן שלימות בפירא זוטא דגמר בחד ירחא סגיא כגון ירקות וכיוצא בהן, ואמטול הכי סגיא ליה בחדש אחד בסוף ראשונה וחדש אחד בתחילת אחרונה. ורבי ישמעאל בשדה האילן מיקל טפי, והיינו דקתני במה דברים אמורים דבעינן מקצת ראשונה ומקצת אחרונה ואמצעית שלימה דהוה להו שלש שנים מקוטעות בשדה הלבן שאין בה אילן שכל פירותיה יוצאין בפרק אחד או שיציאתו של זה משנת יציאתו של זה. אבל בשדה האילן שיש בה מיני הרבה שפירותיהן יוצאין לפרקים משונים שאין משיגין זה את זה, פעמים ששנה אחת עולה לו לשלש. כיצד הרי שהיה בה תבואה זיתים וקיץ שהן (תבואה) [תאנים] וענבים, אסף את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיצו הרי אלו שלש שנים.

ולית הילכתא לא כרבי ישמעאל דסגיא ליה בשמונה עשר חדש ולא רבי עקיבא דסגיא ליה בארבעה עשר חדש, אלא כתנא קמא דקתני שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום דאע"ג דאינה מיום ליום דהא לאו דבר שעושה פירות תדיר הוא, שלש שנים מיהת בעינן דבעי למיכל כולהו פירי דחזו למעבד בכולהו שלש שנים בין בימות החמה בין בימות הגשמים, וקי"ל הלכה כסתם משנה. ועוד דהא אפקוה רב ושמואל לדר' ישמעאל ודר' עקיבא מהילכתא כדבעינן למימר קמן.

וכל שכן דליתא לבתרייתא דר' ישמעאל דאמר בשדה האילן אסף את תבואתו ומסק את זיתיו וכינס את קיצו אפילו בשנה אחת הרי אלו שלש שנים. וממאי דבחדא שתא קאי, מדמקשינן לקמן אלא מעתה אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא להוי חזקה, ומהדרינן מאן הולכי אושא ר' ישמעאל הכי נמי דתנן א"ר ישמעאל בד"א בשדה הלבן אבל בשדה האילן אסף את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קיצו הרי אלו שלש שנים. דשמעת מינה דר' ישמעאל אפילו בחדא שתא קאמר. דקסבר רבי ישמעאל דכיון דאכלה תלתא פירי אפילו בחדא שתא הויא חזקה, דכל פירא מינייהו כחדא שתא דמי. ואף על גב דתלתא מיני נינהו ולא אכליה לכל מינא מינייהו אלא חדא זימנא, כיון דהני תלתא מיני לא אפיקו בהדי הדדי וכי אפיק כל חד מינייהו אכליה חד פירא הוי חזקה לכולהו כדמיברר לקמן. דכי אכליה לכל חד מינייהו הוה ליה כמאן דאכיל להו נמי לאינך אחריני בהדיה, דמאי הוה ליה למעבד מאי דאפיק אכל. ורבנן פליגי עליה דבעו שלש שנים ממש כדברירנא וקי"ל כרבנן.

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק יב הלכה ט

נרה שנה אחר שנה אפילו כמה שנים הואיל ולא נהנה בה אינה חזקה, וכן אם ח פתח בה שבילי המים ופתח ושדד בלבד הואיל ולא אכל פירות אינה חזקה.

רמב"ם הלכות מכירה פרק א הלכה טז

המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה, או שאסף פירות האילן או זמרו וכל כיוצא בדברים אלו הרי זה קנה שהרי החזיק ואין אחד מהן יכול לחזור בו, וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח, קנה לוקח מיד בחזקה, שהרי גילה דעתו שהקנה לו שדה זו קניין גמור ונעשו פירותיה שלו. +/השגת הראב"ד/ יכול לחזור בו וכו'. א"א כל זה הולך על הדרך שכתב עכ"ל. +

מגיד משנה הלכות מכירה פרק א הלכה טז

[טז] המוכר קרקע לחבירו וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל א"א כל זה הולך על דרך מה שכתב ע"כ. וכן הוא האמת דמשום דס"ל דכל שקונה בחזקת ג' שנים כשהמוכר מכחיש קנה לאלתר כשהלה מודה ואומר לו לך חזק וקנה אף על פי שיש בכלל אלו שהזכיר המחבר דברים שאינו קונה בחזקת ג' שנים כמו שיתבאר פ"ב מהלכות טוען ונטען כיון שנשתמש בקרקע כדרך שבעלים עושין הרי זו חזקה:

וכן אם אסף המוכר סל של פירות וכו'. זה נלמד ממה שאמרו פ' חזקת (דף ל"ה): חזקת ג' שנים מיום ליום א"ר אבא אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה, ופירוש דלי ליה המוכר ללוקח קנה לוקח לאלתר וזו חזקה גמורה שקונין בה, ואף על גב שהלשון ההוא מורה שאינן לענין חזקת קנייה אלא לענין ראייה שהשדה שלו והוא הדין שהזכיר רבינו סוף פרק י"א מהלכות טוען ונטען ורבינו ז"ל סבור דתרתני שמעינן מינה לפי שיטתו דאכילת פירות הויא חזקה:

לחם משנה הלכות מכירה פרק א הלכה טז

[טז] המוכר שדה לחבירו וכו' וזרעה או נרה וכו'. אף על פי שבפרק חזקת הבתים (דף ל"ו) אמרו בגמ' במסקנא דניר לא הוי חזקה היינו דוקא בחזקת שלש שנים כמבואר שם בגמרא ומן הטעם האמור שם מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבא לעייל ביה כלומר הלואי שיחרוש הרבה ואח"כ אטלנה ואזרענה אני ולכך לא הוי חזקה לחזקת שלש שנים וכ"כ רבינו ז"ל בפ"ב מהל' טוען ונטען נרה שנה אחר שנה אפילו כמה שנים הואיל ולא נהנה בה אינה חזקה וכן בפ"ב מהל' זכיייה ומתנה יש בדברי רבינו שאם החזיק בה הלוקח קנה וכו' הנר את השדה בנכסי הגר קנה כלומר ובנכסי חבירו לא קנה והיינו דוקא בחזקת ג' שנים אבל בחזקת דלאלתר דהיינו חזקה דהלוקח מהני כיון דנשתמש בקרקע כדרך שמשמשין בה הבעלים וזהו שהזכיר כאן או נרה וכו' וכן יש דברים רבים דאע"פ דבחזקת שלש שנים לא הוי חזקה בחזקת דלאלתר הוי חזקה וכדכתב הרב המגיד ז"ל. זהו דעת רבינו ז"ל אלא שצריך לפרש לפי דעתו דמה שכתוב בגמרא בפרק חזקת (דף נ"ז) והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה היינו דוקא בחזקת ג' שנים כמו שנתבאר בריש פרקין אבל בחזקה דלאלתר אפילו בנכסי חבירו קנה. ובאמת שהוא דוחק

דמה שאמרו בתר הכי והרי אכילת פירות דבנכסי חבריו קנה הוא לפי דעת רבינו ז"ל כולל בין חזקה דלאלתר בין חזקת ג' שנים וא"כ ראוי הוא ג"כ דבנכסי חבריו לא קנה האמור קודם יהיה כולל. ואולי שזהו מה שהוקשה בעיני ה"ה ז"ל בפ"ב דהל"ה זכיה בלשון הנר את השדה שכתב בסוגיא שם והרי ניר וכו' עוד כתב ג"כ שם והרי אכילת פירות וכו' כוונתו לומר עוד שם בגמ' והרי אכילת פירות ובאמת שהיה ראוי דנפרשהו כמו והרי ניר האמור קודם אבל ממ"ש רבינו פ"ח מהל"ה מכירה משמע דמפרשה כולל אפי' בחזקה דלאלתר והוא דוחק. כך נ"ל פירוש דבריו ואם אין זאת כוונתו למה הוצרך להזכיר בלשון הנר את השדה וכו' מה שאמרו בגמרא והרי אכילת פירות וכו' הא דין זה הוזכר בראש הפרק, וכבר השיגו הר"א ז"ל שם והוא ז"ל השיב עליו ואמר שכבר האריך בהל"ה מכירה:

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ב הלכה ב - ד

הלכה ג

יש דברים רבים שאם החזיק בהן הלוקח לא קנה עדיין, ואם החזיק באחד מהן בנכסי הגר או בנכסי הפקר קנה, כיצד המוצא פלטרם גדולים בנויין בנכסי הגר או בנכסי הפקר וסייד בהן סיווד אחד או כייר בהן כיור אחד, כגון אמה או יותר כנגד הפתח קנה.

הלכה ד

הצר ב צורה בנכסי הגר קנה והמציע ג מצעות בנכסי הגר קנה, הנר את השדה בנכסי הגר קנה, המפצל זמורות הגפן או שריגי אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר, אם דעתו לעבוד האילן קנה, ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה ד לא קנה.

מגיד משנה הלכות זכיה ומתנה פרק ב הלכה ד

הגר את השדה וכו'. בסוגיא שם (דף נ"ז) והרי ניר דבנכסי הגר קונה וכו' וגם שם והרי אכילת פירות דבנכסי חבריו קנה ובנכסי הגר לא קנה ודעת המחבר לפרש דבנכסי חבריו אכילת פירות חזקה לאלתר ויתר המפרשים פירשוהו בחזקת ג' שנים שאכילת פירות ראייה שקנה הקרקע כמ"ש פ"א מהלכות מכירה:

כסף משנה הלכות זכיה ומתנה פרק ב הלכה ג

[ג ד] יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה עדיין ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר או בנכסי הפקר קנה כיצד המוצא פלטרין גדולים וכו' הנר את השדה בנכסי הגר קנה. יש לתמוה על זה שהרי כתב בפ"א מהלכות מכירה המוכר קרקע לחבירו ונכנס בה זרעה או נרה קנה. והנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו נשאל על זה והשיב וזה לשונו אמרו ז"ל יש דברים שאם החזיק בהם הלוקח אינו חוזר לדין הלוקח שדה מחבירו והחזיק בה בפניו כי זה יספיקו חזקה מועטת ואמנם הוא חוזר על הלוקח שהחזיק שלא בפני המוכר ולא א"ל לך חזק וקני כמו דין מי שאכל שדה שני חזקה כי בזה אמרה ואפילו שנה אחר שנה אינה חזקה כמו שביאר זה בהל"ה טוען ועל זה אמר יש דברים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה ואמנם המחזיק בנכסי הגר ואפילו נר בה דבר מועט קנה כמו שנתבאר בפ' חזקת ואם תעיין תמצא שהמחזיק בפני המוכר מועיל לו חזקה מועטת ולא תועיל בנכסי הגר כמו שיהלך בשביל הכרמים או יעמיד הבהמה בצחיח סלע ומה שדומה לזה וכיון שכן אין הכוונה אלא בחזקה שהיא חמורה מהמחזיק בנכסי הגר ולא ימצא זה אלא במי שאכל השדה שני חזקה עכ"ל:

לחם משנה הלכות זכיה ומתנה פרק ב הלכה ג - ד

הלכה ג

[ג] יש דברים רבים שאם החזיק בהן הלוקח לא קנה וכו'. לכאורה נראה דדברי רבינו ז"ל הם בחזקת הלוקח (דל"ה) דלאלתר דכל אלו הדברים דוקא בנכסי הגר קנה אבל לגבי קנין דלוקח לא מהני וזהו שלא הוזכר בגמ' אלו הדברים אלא גבי גר דוקא ואם פירוש דבריו כן קשה טובא, חדא דרבינו ז"ל כתב בפ"א מהל"ה מכירה המוכר קרקע לחבירו ונכנס בה זרעה או נרה קנה הרי שם דניר קנה בלוקח וכאן כתב בתוך אלו הדברים ניר גבי גר דקונה מכלל דגבי לוקח לא קני. ותו קשיא דאמרי' בפ' חזקת הבתים המציע מצעות בנכסי הגר קנה ואנהינהו לעינין ממתניתא מאי היא דתניא באיזה צד לחזקה נעל לו מנעלו או התיר וכו' הרי דבגמרא הביא ראייה מברייתא דעבד דאיירי במכירה למציע מצעות בנכסי הגר דקנה וכיון דהראיה היא ממכירת עבד דהוי כקרקע א"כ היכי קאמר דבמכירה לא קנה ובגר קנה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ותו איך אפשר דבניר לא קנה לוקח הא מאי דאמרינן בפ' חזקת דניר לא הוי חזקה אמרו בגמרא מ"ט לא הוי חזקה מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבא לעייל בה והך טעמא לא שייך אלא גבי חזקת ג' שנים משום דאמר הלואי שיחרוש הרבה ואחר כך אטלנה ממנו ואזרענה וכו' אבל בחזקה דלאלתר לא שייכא. לכך נראה לפרש דהך דאמר הכא יש דברים שאם החזיק הלוקח לא קנה היינו לענין חזקת ג' אבל לענין קנין דלאלתר קנה בכל אלו ועל מ"ש רבינו דכל המחזיק בנכסי הגר באחד מדרכי החזקה שביאר בהל"ה מכירה קנה חוץ מאכילת פירות יש מי שהקשה דה"ה כתב בפ"א מהלכות מכירה ונראה דלא בעינן דמועיל לקרקע אלא כשהלוקח אינו נהנה וכו' וגדולה מזו נעל הבית שהרי זה חזקה שהרי נועל בפני כל אדם כדרך שאדם עושה בשלו וכו' טעם זה כתבוהו המפרשים וזהו שאמר הרב למעלה גבי נעל שהרי זה נשתמש בו שמוש המועיל וא"כ כ"ש באכילת הפירות שאוכל דברים שהבעלים וכו' א"כ משמע דטפי הוי אכילת פירות מנעל דמכ"ש דנעל נפיק ליה וא"כ איך כתב רבינו כאן דנעל מהני בנכסי הגר ולא אכילת פירות שבכאן כתב שבכל הדרכים נקנה בנכסי הגר חוץ מאכילת פירות ותו קשיא לי טובא כיון דלדעת רבינו מהני אכילת פירות בקרקע וה"ה בעבד דהם שוים וכדכתב ה"ה בפ"ב מהל"ה מכירה גבי מ"ש הרשב"א ז"ל ואם תפר העבד בגד לרבו או בישל לו תבשילו דהוי כאכילת פירות ולא קנה ולדעת רבינו ז"ל דהקרקע נקנה באכילת פירות ה"ה לעבד א"כ מאי מייתי ראייה בגמרא להא דמציע מצעות מההיא דעבד שאני התם דהנהו מלאכות לא גריעי מאכילת פירות וכיון דאכילת פירות מהני ביה מהני נמי הני מלאכות

אבל בגר דלא מהני אכילת פירות לא מהני נמי הצעת הצעות. ולקושיא ראשונה נראה לומר דודאי נעל לא מהני בגר אלא בהעמדת דלתות דוקא. ולהכי כתב רבינו ז"ל בפרק זה ובא אחר והעמיד דלתות דמשמע דבעינן מעשה בגוף הקרקע דוקא אבל גבי מכר בנעילה מהני משום דאיכא דעת אחרת מקנה וכן במתנה, וראיה מההיא דפ' הזורק גבי ההוא גיטא דאמר התם תיזל ותיחד ותפתח ובשבת היה דמשמע דבנעילה לחודה סגי ומהראיה הזאת הכריח כן ה"ה ז"ל שם בפ"א מהל' מכירה והיינו דוקא במכר או במתנה דבהכי איירי ההיא עובדא דפרק הזורק אבל בנכסי הגר דליכא דעת אחרת מקנה ודאי דבעינן העמדת דלתות ובהכי מתרצה הקושיא שהקשו התוס' לרשב"ם ז"ל דבעי קביעת מנעל מההיא עובדא דהזורק בפ' חזקת הבתים דרשב"ם ז"ל בהדיא פירש דבריו גבי מכר או נותן דוקא דאיכא דעת אחרת מקנה וכמ"ש התוס' בשמו ז"ל ואף על גב דבריש פסחים אמרינן דמשמסר לו מפתח וכו' הני מילי במוכר ומשכיר לחבירו דאיכא דמסר ליה דליקני אבל בנכסי הגר מאן מסר ליה דליקני וא"כ ההוא עובדא דגיטין דאיירי גבי מתנה דאיכא דעת אחרת מקנה לא הוה תיובתא כלל דהוי כמכר ולכך בנעילה לחודה סגי וכן דעת רבינו ז"ל כדכתיבנא. והתימה על דברי התוס' ז"ל שהשיגו על רשב"ם על ככה בהיות דבריו מבוארים כמ"ש. והשתא א"ש מ"ש ה"ה ז"ל בפ"א מהל' מכירה דכיון דנעל מהני גבי מכירה דהוי נעילה לחודא כדמוכח מההיא עובדא דהזורק כ"ש אכילת פירות אבל בגר לא מהני נעילה לחודה אלא העמדת דלתות ואף על פי שרבינו כתב דכל המחזיק בדרך מדרכי החזקה שביאר בה' מכירה שקנה כאן דמשמע אפילו נעילה לחודא דמהני התם מהני הכא לא היא שהרי כתב חוץ מאכילת הפירות והך נעילה לחודה כאכילת פירות וגריע מינה ועוד שביאר דבריו אבל בנכסי הפקר לא קנה וכו' עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבוד עבודה באילן ונעילה לחודה אינו מעשה כלל בגוף הארץ ולא בגוף האילן ועוד שכבר ביאר דבריו גבי בונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחד והעמיד להם דלתות וכו' מכל הני משמע דנעילה לחודה לא מהני בנכסי הגר זה נראה לקושיא הראשונה ולשניה צ"ע: או כייר בהן כיוור כגון אמה או יתר כנגד הפתח כו'. ה"ה ז"ל כתב לשון רבינו שמואל דשלא כנגד הפתח טפי מאמה בעי ולא היה לו להביאו סתם על רבינו דמשמע דרבינו ז"ל מצי סבר ליה ולא היא דמלשונו שכתב כגון אמה או יתר כנגד הפתח משמע דאפילו יתר כנגד הפתח אין אבל שלא כנגד הפתח לא ודלא כר"ש ז"ל דיותר מאמה אפילו שלא כנגד הפתח וכ"כ הרב ב"י בטור ח"מ:

הלכה ד

[ד] והמציע מצעות וכו'. על פירוש השני שכתב ה"ה בשם הרב נ' מיגש דהטעם הוא מפני דמיפה הקרקע א"כ מאי ראייה מייתי מעבד בגמרא דהתם בעבד הוי טעמא משום שהאדון הקונה נהנה ממנו בכל המלאכות שהזכיר בברייתא אבל כאן אין שום הנאה לקונה בהצעת מצעות אם לא שנאמר על צד הדוחק דכל הני מלאכות שהזכיר בברייתא דרחצו סכו והלבישו וכו' הוא בין עבד לאדון בין אדון לעבד והראיה מדפליג גבי הגבחה ואמר הגבחה הוא לרב קנהו אבל אם הגביה לו הרב לא משמע דבשאר אפילו האדון לעבד מהני וכ"כ הרב הנימוקי ז"ל שם דה"ה אם תקן האדון לעבד דקנה וא"כ מהך מייתי ראייה שפיר דיפוי האדון לעבד שהוא הדבר הנקנה הוי כמו הצעת מצעות ליפוי הקרקע הנקנה: